
van de staatkundige onafhankelijkheid in 1975, en de brief van genoemde CCK bij de verkiezingen van mei 2010.

Toch blijft dit boek steeds zijn oorsprong ver-
raden: het werd in de eerste plaats geschreven voor
Surinamers die zo niet alles van de hoed, dan toch
al wel het nodige van de rand wisten. Wat bijvoor-
beeld te doen met de nu volgende opmerking in
een gedeelte waarin de auteur de veranderingen na
1863 schetst. Vernooij: 'Er had zich in Suriname
al vanaf 1845 een grote groep protestantse Neder-
landse boeren – de *Buru* – gevestigd, waardoor de
bevolkingssamenstelling *zichtbaar* [curs. JV] ver-
anderde' (63). Hij geeft daarvoor geen literatuur-
verwijzing. Een Surinamer zal meteen begrijpen
dat hier bedoeld wordt op de groep armlastige,
dikwijls voor het boerenbedrijf geheel ongeschikte,
emigranten van de Zuid-Veluwe, de Gelderse val-
lei en het rivierengebied, die zich in genoemd jaar
onder leiding van de eigenzinnige predikant A. van
den Brandhof in de meteen al slecht functionerende
landbouwkolonie Groningen aan de Saramaccari-
vier vestigde. Dat waren er zo'n 200. Later kwa-
men er nog zo'n 200 uit Nederland bij en werden
er kinderen geboren. Toen er in 1853 officieel een
eind aan de onderneming kwam, was de groep
met name door ziekten zo uitgedund dat er nog
223 over waren. Van die overlevenden keerden
er 56 terug naar Nederland; de overigen, die zich
vooral in de omgeving van Paramaribo vestigden,
vormden de voorouders van de zgn. *Boeroes*. Wie
onder laatstgenoemd trefwoord op internet zoekt
vindt het nodige. Gezien de getallen vraag ik me af
of de auteur met het 'zichtbaar' niet wat overdrijft.
Volgens een telling uit 1845 (22) woonden er toen
in Suriname namelijk al zo'n 10.000 protestanten
en 4.000 katholieken: dat waren overwegend blan-
ken. Soms is de auteur slordig. Zo heet de in 1897
ingewijde, in 'Chinese' stijl voor Chinese katholie-
ken gebouwde Antoniuskerk in Paramaribo eerst
aan de Burenstraat te staan en een bladzijde verder
aan de (daaraan parallel lopende) Weidestraat (64-
65).

Het boek bevat een register van persoonsnamen,
maar een Nederlander die niet zo bekend is in Ver-
nooij's tweede vaderland mist node een register op
plaats- en plantagenamen en meer nog: een goede
kaart of zelfs meerdere, die verschillende perioden
bestrijken. Thans moet de lezer het doen met een
kleine Engelstalige kaart (Suriname map; 10), die

de huidige situatie weergeeft. De namen van de
vroegere (tot 1814) Nederlandse kolonies Berbice,
Essequibo en Demarary, die (met de Engelstalige
namen Essequibo en Demerara) op de tegenover-
liggende bladzijde (11) worden opgesomd, ontbre-
ken. Zoek het maar uit! Zelf heb ik vooral voor de
plantages veel gehad aan een boekje met veel de-
tailkaarten *De Suriname-zending der Evangelische
Broedergemeente in kaart*, z.p. [1933?]. –

¶ Paul E. Werkman, Rolf E. van der Woude (red.),
*Bevlogen theologen. Geëngageerde predikanten
in de negentiende en twintigste eeuw*, Hilversum:
Verloren, 2012, 494 pagina's, ISBN 978 90 8704
291 2, €38,00.

¶ Vefie Poels

Deze fraai uitgegeven bundel gunt ons een blik in
het leven van vijftien predikanten die in de negen-
tiende en twintigste eeuw in Nederland van zich
hebben doen spreken. Veertien mannen en één
vrouw passeren de revue. In een handig biografisch
overzichtje met een portret dat aan elke levens-
schets voorafgaat, krijgen we feitelijke informatie
over geboorte- en sterfdatum, beroep van ouders,
opleiding, huwelijkspartner(s) en kinderen, ker-
kelijke richting, politieke partij, 'bekend als', be-
langrijkste functies in kerk en samenleving en de
belangrijkste onderscheidingen. Het boek is aan-
trekkelijk vormgegeven, bevat mooie illustraties en
de meeste bijdragen zijn prettig leesbaar, al hebben
niet alle auteurs een even vlotte pen. Ook worden
hier en daar nog enkele redactionele slordigheden
in de tekst aangetroffen.

De biografische schetsen zijn ingedeeld in vijf
chronologisch geordende thematische secties met
telkens drie bekende (of minder bekende) predi-
kanten. Elke sectie wordt voorafgegaan door een
tijdlijn waardoor de drie volgende portretten in
één oogopslag kunnen worden gecontextualiseerd.
Voor de periode 1850-1880 worden onder het
kopje 'Pauperisme en beschavingsoffensief' Petrus
Hofstede de Groot (door J. Vree), Ottho Gerhard
Heldring (O.W. Dubois) en Hermanus Willem
Witteveen (R.E. van der Woude) besproken, voor
1880-1918 met als thema 'Het arbeidersvraagstuk'
achtereenvolgens Lucas Lindeboom (G.J. van Klin-
ken), Ferdinand Domela Nieuwenhuis (J.W. Stutje)
en Johannes Cornelis Sikkels (R.E. van der Woude)